

Eörsi István

BEDOBOM A TÖRÜLKÖZŐT

Nemrég jelent meg **Eörsi István** harmadik, kisebb publicisztikai Írásait tartalmazó kötete *Bedobom a törülközőt* címmel. Valójában azonban egyidejű az előző kettővel, az *Ürügyeim* és *A derűlátás esélyeivel*. Egyrészt azért, mert a bennük foglalt írások ma is szinte kivétel nélkül aktuálisak, másrészt azért, mert a *Bedobom a törülközőt* több mint húsz év anyagát öleli fel – az első írás 1968-ból, az utolsó 1989-ből való. Közös „jellemzőjük”, hogy szamizdatok voltak. Mostanra kiderült, hogy az egész magyar nép, de ezen belül is különösen a magyarok mindvégig ádáz ellenségei voltak az előző rendszernek, csak éppen nem olyan izgága nagyszájúskodással, mint pl. **Eörsi István**, aki a nehéz időkben sem fogta be pörös pofáját – hanem szép csendben, nyugodt erőként voltak azok. Én azonban **Eörsivel** nem tekintem bölcsnek, ha valaki a szolga ostobát adja, hanem József Attilával ocsmánynak. Az elmúlt korszak tragikomikusan diffúz, bonyolult és megalkuvásokkal terhes volt. Ezért konkrétumainak megítélése olykor rendkívüli érzékenységet igényel. De az biztos, hogy az előző politikai rendszer kedvezett a jellemtelenségnek és a korrupciónak. Tisztelet annak, aki kimaradt ebből. Lehet valaki politikailag bármilyen színezetű, esetleg kaméleon, támadhatja **Eörsit** sajátos politikai hitvallása miatt – de azt el kell ismernie: nem állt be a többé-kevésbé korrupáltak és jellemtelenek széles táborába, nem kapta el a fő népbetegséget, a „reálpolitikát”, mely utóbbi a gerinctelenség eufémizmusa önmagára. Lehet tehát vitatni **Eörsi** állásfoglalásait, de morális becsületessége és politikai tisztasága vitathatatlan. És véleményeit nem próbálta bölcsen elhallgatni. **Eörsihez**, akár pro, akár kontra, lehetett igazodni. Mégpedig úgy, hogy közben nem volt soha beszűkült, szektás, mindig jótékony distanciát tartott azokkal a társadalmi-politikai-művészeti jelenségekkel és a velük kapcsolatos állásfoglalásokkal szemben (a sajátját is beleértve), melyekről írásai szólnak.

Iróniája egyetemes, de sohasem „gyilkos”, az aljassággal és sunyisággal szemben könyörtelen, de sohasem militáns; a legjobb értelemben vett humanizmus iróniája ez, melybe eleve beletartozik az önirónia is.

Ráadásul erről a diffúz, különös és nem-közép-európai ember számára érthetetlen történelemlről, erről az „aránylag nagyszerű” korszakról és szereplőiről **Eörsi** nagyon sokat tud. És ez azért figyelemre méltó, mert a hozzá való viszonyában rendkívül árnyalt és érzékeny, mondhatni „megértő” – ugyanakkor nem veszíti el egy pillanatra sem tájékozódó- és ítélőképességét. Az árnyaltság nem elkenést jelent.

A *Bedobom a törülközőt* ugyanehhez a jó hagyományhoz tartozik. Az írások legelső lendületét itt is általában aktualitások adják, de ha csupán ennek a szintjén ragadnának meg az írások, hamar lefulladnának, és a dátum változatával az örök tegnappba hullanának. **Eörsi** írásaival azonban ez szinte sohasem fordul elő, mert morális evidenciákra támaszkodik, de sohasem moralizál. Komoly dolgokról beszél, de sohasem komolykodik, mert a humort használja a dolgok átvilágításában. Ezek az írások most, tíz vagy húsz év után is elevenek, legfeljebb „ürügyük” a múlté. Tematikájuk rendkívül széles spektrumú, de bármihez közelítenek, új, fontos gondolatokat fogalmaznak meg. Csak egyetlen példa: a József Attila kortárs fogadtatásáról, és ennek a költő halálakor bekövetkező színeváltozásáról szóló írás. „Mit mondjunk – szól **Eörsi** költői kérdése –, ha kiviláglik, hogy számos mélyen tisztelt előd – valamely lángész-kortársról szólva vagy hallgatva – nem bumfordi volt, hanem inkább hiú, irigy, rosszhiszemű, ha látszólagos vaksága – utólag – szervezettnek tetszik, ha ítélőképességének nem a távlat hiánya, hanem az erkölcsi és politikai impotencia szegte szárnyát? Ha kiderül, hogy a zsenit fojtogató ellenségesség és közöny nem a felismerés hiányából, hanem elfojtásából fakadt?... Halála pillanatában itt is, ott is klasszikusnak kiáltották ki, Csokonai, Petőfi és Ady mellé emelték. E villámcsapásszerű változás általános

rossz lelkiismeretre vall – gyászba borulva siettek a helyére tenni őt, gyorsabban, mint ahogy újraolvashatták volna műveit." Majd arra is utal, hogy tényleíró voltuk dacára miért botránykeltőek ma mégis az efféle észrevételek. „Ha a pártot bírálom, az ellenzéki beszél belőlem...; ha Babitsékat, akkor nyilván a Lukács-tanítvány acsarog; ha pedig Németh Lászlóék baklövéseit vázoló, akkor a hígmagyar urbánus panaszkodik... Mindazok a problémák, amelyek a költőt szembeállították az említett három csoporttal, ma is mérgezik, fél évszázadnyival üszkösebb sebekkel, szellemi életünk vérkeringését..."

Előítéletrendszerünknek egyik stabil eleme, hogy a költészet a priori magasabbrendű műfaj, mint a publicisztika. Ez így rendjén is van, nincs mit tenni, mondhatnánk, hiszen tudjuk, az előítélet a reflexió révén még nem hull le rólunk, mint ruha másról a boldog szerelemben. De különös belegondolni például abba, hogy ha nincs Ady költészete, akkor – véleményem szerint – legalább olyan jó publicisztikája, esszéi úgy merülnek egyre mélyebbre a Süllyesztőben, ahogyan az őket tartalmazó újságok dátumától távolodunk. Ennek egyik oka valószínűleg az, hogy a publicisztikát – a költészet totális ellentetjeként – eleve efemer műfajként kezeljük.

Ez a teljességgel formális alapokon működő előítélet mostohán kezeli **Eörsit**. Sokszor tapasztaltam már, hogy ha szóba kerül munkássága, valaki mindenképpen kötelezőnek tartja kajánul megjegyezni, hogy **Eörsi** rossz költő. Ha e kényes témában fölvetném a „mihez képest" opportunizmusát, nem lennének ilyen szigorú. Nem annyira rossz, mint amennyire költő. Egyszerűen csak érthetetlen, hogy miért vannak megtörölve bizonyos szövegei. Mert nem rosszak, de nem is versek. De az ízlések és pofonok bonyodalmas fenomenológiája helyett szögezzük le: **Eörsi** elsőrangú publicista és esszéista, aki ismét bebizonyította, hogy ez egyáltalán nem rossz műfaj, hogy igenis lehet benne időtálló produkálni, fontos dolgokról és élvezetesen; hogy igenis „művészi tökélyel" lehet művelni.

Érdemes belefogni a könyvbe, mert nehéz letenni. Mert mély és szellemes egyszerre. Oly ritka dolog ez.

(Napra-forgó Kft, 1989)

FARKAS ZSOLT